

Білім берудегі кері байланыстың бағалау нәтижелеріне әсері: педагогикалық өлшемдер тұрғысынан талдау

ЖАРИЯЛАНДЫ
20.05.2025

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/179560/>

Орындаған: **Қали Жанель, Кеңес Гүлзинат, Әліакпаров Дінмұхаммед**
Топ: 3-курс, МФК-221 (6B01502 математика-физика)

Жетекші: **Сүлеймен Самал Бейқұтқызы**

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Математика, физика және информатика факультеті

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде оқу процесінің тиімділігін арттыру мақсатында бағалаудың жаңа әдістері мен тәсілдері кеңінен қолданылуда. Соның ішінде кері байланыс – оқытудың сапасын арттыруға бағытталған маңызды педагогикалық құралдардың бірі болып саналады. Бұл мақалада кері байланыстың оқушылардың оқу жетістіктеріне, олардың бағалау нәтижелеріне тигізетін әсері педагогикалық өлшемдер тұрғысынан жан-жақты талданады. Сонымен қатар, тиімді кері байланысты ұйымдастырудың негізгі принциптері мен тәсілдері қарастырылады.

Негізгі бөлім

Кері байланыс ұғымы педагогикалық тұрғыдан білім алушы мен мұғалім арасындағы өзара әрекеттестік процесі ретінде қарастырылады. Ол оқу тапсырмаларын орындағаннан кейін білім алушыға өз жетістіктері мен кемшіліктері туралы ақпарат беру арқылы жүзеге асады. Формативті (қалыптастырушы) және суммативті (жиынтық) бағалау жүйесінде кері байланыстың рөлі ерекше.

Кері байланыстың формативті бағалаудағы рөлі

Формативті бағалау – оқу процесі барысында оқушылардың білім деңгейін бақылап, оқытуды жетілдіруге бағытталған бағалау түрі. Бұл бағалауда кері байланыс шешуші рөл атқарады, себебі ол білім алушыға өз оқу барысындағы жетістіктері мен әлсіз

тұстарын уақтылы түсінуге мүмкіндік береді. Мұғалім тарапынан берілетін нақты, бағыттаушы және уәждеуші кері байланыс оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, оқу стратегияларын тиімді жоспарлауға жағдай жасайды. Сонымен қатар, формативті бағалаудағы кері байланыс — білім алушының өзін-өзі бағалау, рефлексия жасау және жеке оқу траекториясын құру дағдыларын дамытуға ықпал ететін маңызды құрал болып табылады.

Кері байланыстың суммативті бағалаудағы рөлі

Суммативті бағалау – оқу кезеңінің соңында білім алушының жетістіктерін қорытындылауға бағытталған бағалау түрі. Дәстүрлі түрде бұл бағалау тек баға қоюмен шектеліп келсе, қазіргі педагогикалық тәсілдер кері байланысты осы үдерістің маңызды құрамдас бөлігі ретінде қарастырады. Сапалы кері байланыс білім алушыға өзінің оқу нәтижелерін тереңірек түсінуге, жетістіктері мен кемшіліктерін анықтауға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, бұл білім алушының оқу мақсаттарына жету деңгейін талдауға және келесі оқу кезеңіне мақсат қоюға ықпал етеді. Суммативті бағалауда берілетін мазмұнды, дәлелді кері байланыс оқушының өзіндік рефлексиясын дамытып, оқу мотивациясын арттыруға жағдай жасайды.

Зерттеулер көрсеткендей, сапалы ұйымдастырылған кері байланыс оқушылардың метатанымдық дағдыларын дамытып, олардың оқу процесіне деген ынтасын арттырады. Әсіресе, жедел және нақты кері байланыс білім алушыға өзінің қателіктерін түсінуге, әрі қарай оқу стратегиясын жетілдіруге көмектеседі. Педагогикалық өлшемдер тұрғысынан алғанда, мұндай кері байланыс білім алушының жеке оқу нәтижелерін әділ бағалауға және білім сапасын арттыруға жағдай жасайды.

Кері байланысты тиімді жүзеге асыру үшін мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі жоғары болуы қажет. Ол білім алушының деңгейіне сәйкес түсінікті тілмен пікір білдіріп, конструктивті кеңестер беруі тиіс. Сонымен қатар, кері байланыс үдерісінде оқу мақсаттары мен күтілетін нәтижелер анық көрінуі керек. Бұл білім алушыға өзінің алға қойған мақсаттарына қаншалықты жақындағанын түсінуге көмектеседі. Мұғалімнің рефлексивті көзқарасы мен диалогқа ашық болуы да тиімді кері байланыстың көрсеткіші болып табылады.

Педагогикалық өлшемдер саласында кері байланыс оқу жетістіктерін бағалаудың сенімділігі мен валидтілігін арттырушы фактор ретінде қарастырылады. Білім берудегі бағалау жүйесінің сапасын анықтайтын негізгі көрсеткіштер – **сенімділік** пен **валидтілік**. **Сенімділік** (reliability) – бағалау нәтижесінің тұрақтылығы мен дәлдігін білдіреді. Яғни бір оқушыны бірнеше рет бағалағанда немесе әртүрлі бағалаушылардың берген бағасы өзара сәйкес келсе, ол бағалау сенімді деп есептеледі. **Валидтілік** (validity) – бағалау құралының нақты не өлшейтінін, яғни оқушының шынайы білімін, дағдысын немесе құзыретін өлшеу дәрежесін сипаттайды. Егер бағалау тек жатталған

ақпаратты тексерумен шектелсе, ол валидті емес болуы мүмкін. Сол себепті сапалы кері байланыс сенімді әрі валидті бағалауды қамтамасыз ететін маңызды факторлардың бірі болып табылады. Бағалау тек ұпай не баға қоюмен шектелсе, онда ол білім алушының даму деңгейін дәл көрсете алмайды. Ал нақты әрі мазмұнды кері байланыс арқылы мұғалім білім алушының оқу процесін тереңірек түсініп, келесі оқу қадамдарын нақтылай алады. Мұндай тәсіл білім алушының өзін-өзі бағалау қабілетін дамытып, дербес білім алуға жетелейді.

Сонымен қатар, қазіргі білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды қолдану арқылы кері байланысты автоматтандыру мүмкіндігі кеңейіп келеді. Онлайн платформалар мен LMS жүйелері арқылы білім алушыларға жедел, интерактивті және дербестендірілген кері байланыс беруге болады. Бұл уақытты үнемдеумен қатар, оқушылардың оқу әрекетіне белсенді араласуын қамтамасыз етеді.

Кері байланыс оқу үдерісінде тек білім деңгейін ғана емес, сонымен бірге оқушының тұлғалық дамуына да ықпал етеді. Тиімді әрі қолдау көрсететін кері байланыс оқушылардың өзіне сенімін арттырады, жауапкершілік пен өзін-өзі бағалау дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, мұндай байланыс олардың мотивациясын күшейтіп, табандылық пен еңбекқорлық сияқты тұлғалық қасиеттерді қалыптастыруға септігін тигізеді. Кері байланыс арқылы оқушылар өз қателіктерінен сабақ алып, өзін жетілдіруге бағытталған рефлексиялық қабілеттерін дамытады. Осылайша, кері байланыс тұлғаның ішкі мотивациясы мен өзін-өзі реттеу қабілеттерін нығайтады.

Қош сапалы кері байланыстың маңыздылығын түсіндік. Енді оның нақты қалай жүргізілетіндігіне назар аударсақ. Біріншіден, кері байланыс оқушының жетістігі мен даму аймағын дәл сипаттап, болашақта не істеу керектігін нақты көрсетуі тиіс. Екіншіден, мұғалім оқушының күш-жігерін бағалай отырып, оң мотивация тудыратын тіл қолданғаны жөн. Үшіншіден, кері байланыс жеке тұлғаға бағытталып, білім алушының деңгейіне сәйкес болуы керек. Сонымен қатар, кері байланыс диалогтық сипатта болғанда, оқушы мен мұғалім арасында сенімді қарым-қатынас қалыптасып, оқу процесі бірлескен даму алаңына айналады.

Қорытынды

Қорытындылай келе, кері байланыс – оқу жетістіктерін бағалау мен білім сапасын арттырудың тиімді құралы. Ол оқушы мен мұғалім арасындағы үздіксіз диалогты қалыптастырып, оқыту процесін жетілдіруге мүмкіндік береді. Педагогикалық өлшемдер тұрғысынан қарағанда, кері байланысты дұрыс ұйымдастыру оқу нәтижелерінің дәлдігін, әділдігін және даму мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Сондықтан, білім беру жүйесінде кері байланысты тиімді қолдану – сапалы білімге қол жеткізудің негізгі тетіктерінің бірі болып саналады.

Педагогтарға ұсыныстар

1. **Кері байланысты нақты және нақты жеткізу:** Кері байланыс оқушының жетістіктері мен кемшіліктерін анық көрсетіп, келесі даму бағыттарын нақты ұсынуы керек.
2. **Диалогтық әдісті пайдалану:** Оқушылармен екіжақты қарым-қатынас орнатып, олардың пікірін тыңдау арқылы кері байланысты интерактивті ету.
3. **Мотивациялық аспектіні ескеру:** Кері байланыс кезінде оң пікірлер мен қолдау көрсету арқылы оқушылардың оқу процесіне ынтасын арттыру.
4. **Жеке ерекшеліктерді ескеру:** Әр оқушының білім деңгейі мен тұлғалық ерекшеліктеріне сәйкес кері байланыс беру.
5. **Тұрақты кәсіби даму:** Педагогикалық шеберлікті арттыру үшін тренингтер мен семинарларға қатысу, жаңа бағалау әдістерін меңгеру.
6. **Цифрлық құралдарды пайдалану:** Бағалауды жеделдетіп, сапалы кері байланыс беруге мүмкіндік беретін электрондық платформалар мен бағдарламаларды енгізу.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- **Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі.** (2020). *Орта білім беру ұйымдарында оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесін енгізу жөніндегі әдістемелік нұсқаулық.* – Нұр-Сұлтан: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА.
- **Аймағамбетова Қ.,** (2017). *Бағалау жүйесі және оқыту сапасы.* – Алматы: Рауан баспасы.
- **Тәліпбай А.,** (2021). *Қалыптастырушы бағалау мен кері байланыс: тәжірибелік әдістер.* – Алматы: «Фолиант».
- **Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы.** (2022). *Білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау: теориясы мен практикасы.* – Нұр-Сұлтан.
- **ҚР Оқу-ағарту министрлігі.** (2023). *Жаңартылған білім беру мазмұны аясындағы бағалау жүйесі бойынша әдістемелік құрал.* – Астана.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.